

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-26>

УДК 339.187

ОЦІНКА ВІДПОВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КРИТЕРІЯМ ESG: ОСНОВНІ ВИКЛИКИ

ASSESSMENT OF ENTERPRISES' COMPLIANCE WITH ESG CRITERIA: MAIN CHALLENGES

Лагодієнко Олег Вікторович

кандидат економічних наук, докторант кафедри,
Одеський національний технологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1731-5845>

Руденко Сергій Валентинович

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри,
Державний біотехнологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2874-1957>

Лагодієнко Наталія Володимирівна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри,
Одеський національний технологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8472-1395>

Lagodiienko Oleg, Lagodiienko Natalia

Odesa National University of Technology

Rudenko Serhii

State Biotechnological University

У статті проведено аналіз основних викликів, з якими стикаються підприємства при оцінці відповідності критеріям ESG (екологічним, соціальним та управлінським). Досліджено такі проблеми, як відсутність уніфікованих стандартів, недостатня прозорість даних, суб'єктивність оцінки соціальних та управлінських аспектів, а також нестача організаційно-технічної підтримки для впровадження ESG-критеріїв. Особливу увагу приділено забезпеченню надійності, якості, порівнянності та доступності інформації у сфері сталого розвитку, зокрема кліматичних даних, що є ключовим елементом для гармонізації аналізу ризиків та присвоєння ESG-рейтингу. Запропоновано комплексний підхід для вирішення зазначених викликів, що включає розробку систем збору й аналізу даних, стандартизацію звітності, прозорість управлінських процесів і формування стратегій сталого розвитку.

Ключові слова: ESG-критерії, сталий розвиток, оцінка підприємств, екологічна відповідальність, соціальна відповідальність, корпоративне управління, ESG-рейтинг.

The article provides a comprehensive analysis of the main challenges faced by enterprises in assessing compliance with ESG (Environmental, Social, and Governance) criteria. Modern business development requires enterprises to achieve economic efficiency and adhere to sustainability principles, which encompass environmental protection, social responsibility, and effective corporate governance. However, integrating ESG criteria into business practices is complex and encounters numerous challenges. Among the key issues are the need for unified standards for evaluating ESG metrics, insufficient transparency and quality of available data, and subjectivity in assessing enterprise activities' social and governance aspects. Additionally, implementing ESG criteria is often hindered by a need for more organizational and technical support and resources necessary for their proper realization. One of the essential elements of successful ESG integration is ensuring the reliability, quality, comparability, and accessibility of information, particularly in the sustainability and climate data field. These aspects are crucial for harmonizing risk analysis and assigning ESG ratings. A deeper understanding of data sources and specific metrics will enhance the comparability of results on a global scale, which is especially important given the international nature of climate change issues. To address these challenges, the authors propose a comprehensive approach to integrating ESG criteria into enterprise business processes. This approach involves the development of data collection and analysis systems, standardizing reporting, ensuring transparency in management processes, and formulating long-term

sustainability strategies. Implementing these measures will allow enterprises to meet the growing demands of stakeholders and society and gain competitive advantages in the market. Enterprises that adapt their strategies to modern ESG requirements will be able to enhance their reputation and build trust with investors and partners. The article concludes that overcoming the main challenges in assessing the compliance of enterprises with ESG criteria requires coordinated efforts from enterprises, governments, and international organizations. Joint actions will contribute to long-term sustainable development, improve transparency, and increase the competitiveness of enterprises in the global economy, which is particularly relevant in the context of climate change and global sustainability challenges.

Keywords: ESG criteria, sustainable development, enterprise assessment, environmental responsibility, social responsibility, corporate governance, ESG rating.

Постановка проблеми. Оцінка відповідності підприємств критеріям ESG (Environmental, Social, Governance) є однією з ключових складових сучасного підходу до управління сталим розвитком бізнесу. Підвищена увага до екологічних, соціальних та управлінських аспектів діяльності компаній обумовлена глобальними викликами, такими як зміна клімату, соціальна нерівність та необхідність зміцнення корпоративного управління. Водночас, інтеграція ESG-критеріїв у бізнес-стратегії стає не лише відповіддю на суспільні очікування, але й важливим інструментом для підвищення конкурентоспроможності та залучення інвестицій.

Однак, на шляху до широкого впровадження та ефективної оцінки ESG-відповідності виникає низка викликів, які ускладнюють цей процес. Відсутність уніфікованих стандартів, нестача прозорих даних та суб'єктивність у визначенні певних ESG-факторів роблять оцінку складним завданням для багатьох підприємств. Крім того, баланс між короткостроковими фінансовими вигодами та довгостроковими інвестиціями у сталість часто стає серйозною перешкодою для реалізації стратегії сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями ESG-тематики в Україні займалися такі вчені, як Гришко Н., Дубовик О., Карчагіна Л., Колесник Е., Лагодієнко О., Лівощко Т., Маслак О., Пирогов А., Пшенична М., Ткаченко А., Яковенко Я. та деякі інші. Втім, питання розвитку ESG-активності підприємств все ще залишаються відкритими та потребують подальшого теоретичного та методичного обґрунтування.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення та аналіз основних викликів, з якими стикаються підприємства під час оцінки відповідності критеріям ESG, а також запропонувати можливі шляхи їх подолання для ефективної інтеграції ESG-стандартів у бізнес-процеси.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зі зростанням усвідомлення важливості забезпечення гідного майбутнього в суспільстві посилюється розуміння значущості сталого розвитку. Сучасне бізнес-середовище характеризується зростаючою динамікою та зацікавленістю стейкхолдерів у тому, щоб вище керівництво корпорацій дотримувалося принципів сталого розвитку, впроваджуючи відповідні інструменти впливу. У відповідь на зміни зовнішнього середовища підприємствам потрібно уважно переглядати свою стратегію та коригувати її, враховуючи ESG-критерії, що відповідають світовим стандартам і очікуванням глобальної спільноти щодо майбутнього розвитку [8].

Стейкхолдери аналізують стратегію підприємства з точки зору впроваджених заходів у створенні належних умов праці, збереженні природних ресурсів і екологічної відповідальності, а також удосконаленні роботи вищих органів управління задля покращення як бізнес-процесів, так і його іміджу в суспільстві. Очікування суспільства і стейкхолдерів полягають у тому, що підприємство задовольнятиме їхні потреби, орієнтуючись на інтереси в її діяльності [9; 10].

З огляду на зростаючий інтерес із різних сторін, стає дедалі більше показників реалізації ESG-критеріїв та їх оцінки щодо позитивного впливу. Підприємства мають бути гнучкими, адаптувати свою стратегію до нових викликів і оперативно реагувати на зовнішні зміни, враховуючи можливі коливання навіть найбільш стійких принципів і прогнозів щодо розвитку національних та міжнародних ринків [11].

Інформація про реалізацію ESG-критеріїв дозволяє зацікавленим сторонам оцінити відповідність діяльності підприємства їхнім очікуванням та її іміджу. Оскільки потреби стейкхолдерів різноманітні, необхідно враховувати критерії з усіх аспектів, базуючись на балансі між критеріями E, S та G [12].

Питання актуальності ESG-критеріїв обговорюється на етапі створення більшості підприємств, а також для підприємств, які вже тривалий час функціонують, у міру усвідомлення вимог стейкхолдерів. Підприємства визначають найбільш важливі для них вимоги, співвідносять їх зі своїми можливостями та розробляють стратегії для реалізації і досягнення нових можливостей у впровадженні ESG-критеріїв.

Значущість оцінок у сфері ESG збільшується разом із зростанням попиту на ESG-дані та публічні орієнтири, які інвестори та інші зацікавлені сторони використовують для відповідального інвестування або підтримки цілей сталого розвитку. ESG-рейтинги виступають як один із можливих способів вирішення проблем інформаційної асиметрії між організаціями та широкою громадськістю. Провайдери послуг з оцінки сталого розвитку пропонують різні підходи до ESG-рейтингу для аналізу емітентів, регіонів та фінансових інструментів. Однак із поширенням практики використання ESG-рейтингу стають дедалі очевиднішими проблеми, які знижують його інформаційну ефективність.

Серед таких проблем: відсутність єдиних стандартів. (підприємства в залежності від країни і галузі використовують різні стандарти та методології для оцінки ESG, що призводить до різниці в оцінках і ускладнює порівняння між підприємствами, що в свою чергу створює плутанину серед інвесторів і зацікавлених сторін, які намагаються зрозуміти реальний стан справ щодо ESG) [1]; складність вимірювання нефінансових показників (соціальні та екологічні аспекти ESG часто важко виміряти об'єктивно, наприклад, оцінка корпоративної культури або впливу на навколишнє середовище може бути суб'єктивною та залежати від інтерпретації критеріїв) [2]; проблеми з достовірністю даних (підприємства можуть надавати неповні або неточні дані щодо своєї ESG діяльності, тому відсутність надійного контролю та аудиту цих даних може призводити до неточних або навіть маніпулятивних оцінок, що підриває довіру до ESG-звітів) [3]; зміна регуляторних вимог (регуляторне середовище щодо ESG постійно змінюється, що створює додаткові труднощі для підприємств, які намагаються залишатися в відповідності з новими вимогами, що може призвести до необхідності постійного оновлення ESG політик та звітності) [4].

Окреслені проблеми підкреслюють необхідність вдосконалення методів оцінки, підви-

щення прозорості звітності та розвитку єдиних стандартів, які дозволять точніше і справедливніше оцінювати відповідність підприємств ESG критеріям.

На сьогодні міжнародна діяльність із стандартизації ESG-рейтингу перебуває на початковому етапі. Міжнародні організації, громадські об'єднання ринкових учасників, а також зарубіжні регулятори здебільшого зосереджені на виявленні та усуненні прогалів у даних, підвищенні надійності, якості та порівнянності інформації у сфері сталого розвитку, зокрема кліматичних даних.

Забезпечення надійності, якості, порівнянності та доступності інформації у сфері сталого розвитку, зокрема кліматичних даних, є ключовим елементом у гармонізації аналізу ризиків та присвоєння ESG-рейтингу. Поглиблене розуміння необхідних джерел даних і конкретних метрик сприятиме кращій порівнянності результатів на глобальному рівні, що особливо важливо з огляду на міжнародний характер проблеми зміни клімату.

Наразі міжнародні рекомендації щодо присвоєння ESG-рейтингу залишаються обмеженими. Сучасні рекомендації передбачають, що рейтингові агентства та інші суб'єкти, які займаються присвоєнням ESG-рейтингу, повинні розкривати інформацію про свої ESG-рейтинги та інформаційні продукти, зокрема про застосовувані методології та процеси. Вони також мають прагнути до підвищення прозорості методологій, надійності використовуваних даних, а також забезпечувати об'єктивність і незалежність своїх рішень, захищаючи їх від політичного або економічного впливу.

Порядок денний ESG (екологічних, соціальних та управлінських аспектів) швидко набуває значення, залучаючи широкий спектр зацікавлених сторін. Створюються нові глобальні та регіональні стандарти, такі як ISSB та EFRAG, щоб забезпечити узгодженість і порівнянність звітності. Це є критично важливим для прозорості та довіри. Підприємствам необхідно активно впроваджувати ці стандарти, розробляти системи та процеси, а також забезпечувати високу якість звітів. Співпраця між усіма сторонами є ключовою для успіху ESG-звітності [6].

Так у той час як у 2011 році менше 20% підприємств S&P 500 опублікували звіти про сталий розвиток, в 2020 році зробили це більше 92% [5]. Оцінка ефективності ESG часто базується на індексах, які не завжди враховують повну картину корпоративної

відповідальності або екологічного впливу компаній. Наприклад, компанії можуть отримати високі оцінки за ESG, незважаючи на значний негативний вплив на довкілля або здоров'я, якщо ці фактори не становлять прямої загрози для економічної вартості компанії. Це свідчить про необхідність створення універсальної системи оцінки ESG, яка вра-

ховувала б усі важливі аспекти стійкості та відповідальності [7].

Основними викликами при оцінці відповідності підприємств критеріям ESG (Environmental, Social, Governance) є:

Виконання зазначених дій допоможуть підприємствам долати основні виклики в процесі інтеграції ESG-критеріїв та забезпечити дов-

Рис. 1. Основні виклики при оцінці відповідності підприємств критеріям ESG та шляхи їх подолання

Джерело: розроблено автором

гостроковий успіх на ринку, зважаючи на глобальні вимоги сталого розвитку.

Процес розробки та впровадження ESG-критеріїв у стратегію підприємства не повинен бути формальною заявою, спрямованою на покращення репутації керівництва через відповідність актуальним суспільним вимогам. Натомість він має полягати у реальних діях, спрямованих на досягнення, хоч і невеликих, але конкретних результатів, що відповідатимуть очікуванням суспільства. Успішна реалізація таких критеріїв у стратегії можлива за умов системного підходу та глибокого розуміння підприємством справжньої цінності цілей сталого розвитку та ESG-концепції. Підприємство, яке послідовно та уважно впроваджує ESG-критерії, буде більш конкурентоспроможним, ніж те, яке заявляє про великі цілі, але не виконує своїх зобов'язань перед зацікавленими сторонами [13].

Сфера ESG-критеріїв є багатогранною, тому підприємствам необхідно чітко визначити стратегічні напрями, аби забезпечити їх реалізацію, створити зрозумілі кроки для стейкхолдерів та самого підприємства. Відповідно розроблена стратегія та організаційно-методична підтримка її реалізації сприятимуть поступовому розвитку внеску підприємства у сталий розвиток і поліпшення його діяльності.

Концепція ESG активно обговорюється як на рівні підприємств, так і в суспільстві, і підприємства рухаються до її впровадження під тиском потреб стейкхолдерів. Мета підприємства полягає як у задоволенні цих потреб, так і в покращенні своїх конкурентних позицій на ринку, що допоможе досягти кінцевих цілей, визначених стратегією.

Існують фундаментальні принципи ESG-критеріїв, зокрема рівність їх реалізації, проте на практиці екологічний аспект часто домінує над іншими, що не зовсім відповідає загальній концепції. У той же час вимоги стейкхолдерів щодо соціальних і управлінських критеріїв (S та G) стають дедалі більш жорсткими, що впливає на рейтингові показники підприємств.

Розвиток соціальних критеріїв (S) значною мірою зумовлений поточними геополітичними умовами, які вплинули на партнерські відносини під час реалізації екологічних проектів. Проте ці умови є наслідком специфіки галузі, і підприємствам необхідно спрямувати більше зусиль на збалансоване впровадження ESG-критеріїв.

Оскільки підприємства на початковому етапі не враховують організаційно-технічну підтримку для впровадження ESG-критеріїв,

перегляд стратегії часто займає багато часу, супроводжується значними втратами фінансових та інших ресурсів. Це впливає не тільки на позиції підприємства, але й на бажання керівництва реалізовувати подібні проекти.

Аналізуючи поточну ситуацію, стає зрозуміло, що впровадження ESG-критеріїв відбувається несистемно, без чіткого плану та розуміння оптимального розподілу ресурсів. Основний акцент здебільшого ставиться лише на екологічний аспект, тому підприємствам рекомендується застосовувати комплексний підхід до впровадження ESG-критеріїв – від обґрунтування їхньої необхідності до досягнення визначених цілей і подальшого звітування про результати діяльності підприємства у цьому напрямку [14].

Тема сталого розвитку, спрямована на збереження ресурсів для майбутніх поколінь, а також такі аспекти, як екологічна та соціальна відповідальність, розвиток корпоративного управління, стали центральними питаннями сучасних дискусій. Їхнє включення в стратегії підприємств розглядається як обов'язкова умова, яку слід неухильно виконувати.

Проте, з огляду на ажіотаж навколо цих критеріїв та їх позитивного впливу на суспільство, кожне підприємство при розробці стратегії їхнього впровадження повинно ретельно оцінювати свої реальні можливості, а не включати ці критерії лише формально.

На основі цього можна визначити цілі та заходи, що стануть частиною стратегії підприємства для майбутньої реалізації ESG-критеріїв, замість відмови від них через поточні обмеження в ресурсах або можливостях їхнього виконання.

Обґрунтування впровадження ESG-критеріїв у стратегію підприємства має базуватися на загальних принципах цієї концепції, враховуючи специфіку діяльності підприємства та його особливості, що будуть необхідні для реалізації цих проектів.

В умовах сучасної складної геополітичної ситуації для обґрунтування впровадження ESG-критеріїв необхідно застосовувати гнучкий підхід, оцінюючи реальні можливості підприємства, власні та зовнішні ресурси. Крім того, потрібно передбачати оптимістичний, реалістичний і негативний сценарії впровадження ESG-критеріїв у середньостроковій та довгостроковій перспективах, враховуючи можливі коливання.

Розробка обґрунтування необхідності впровадження повинна включати думки членів вищого керівництва та менеджменту під-

приємства щодо вирішення можливих проблем, які можуть виникнути під час реалізації ESG-проектів, і які здатні призвести до фінансових збитків через непередбачені ситуації на ринку [15].

Під час обґрунтування важливо оцінити всі ключові елементи, необхідні для створення повної картини позиції підприємства щодо впровадження ESG-критеріїв у стратегію: цілі підприємства, ринок діяльності, зацікавлені сторони, розмір підприємства, стратегії конкурентів і наявні ресурси.

Також необхідно надати вищому керівництву підприємства обґрунтування для впровадження кожного з критеріїв – екологічного, соціального та корпоративного управління – щоб відобразити індивідуальну важливість кожного аспекту в системі ESG та підкреслити важливість балансу під час реалізації цієї сукупності критеріїв.

Висновки. Оцінка відповідності підприємств критеріям ESG (екологічним, соціальним та управлінським) стає дедалі важливішим аспектом сталого розвитку як на національному, так і на глобальному рівні. Проте цей процес стикається з низкою суттєвих викликів, серед яких: відсутність уніфікованих стандартів, недостатня прозорість

даних, суб'єктивність у оцінці соціальних та управлінських аспектів, а також нестача організаційно-технічного забезпечення для впровадження критеріїв. Вплив цих викликів на підприємства виражається у втраті ресурсів, зниженні конкурентоспроможності та відсутності довіри з боку стейкхолдерів.

Для подолання зазначених викликів важливо впроваджувати комплексний підхід до інтеграції ESG-критеріїв у бізнес-процеси. Це включає розробку системи збору та аналізу даних, стандартизацію звітності, забезпечення прозорості в управлінських та соціальних аспектах, а також формування стратегії сталого розвитку з урахуванням довгострокових перспектив. Підприємства, що адаптують свої стратегії до сучасних вимог ESG, зможуть не лише відповідати суспільним очікуванням, але й отримати конкурентні переваги на ринку.

Таким чином, подолання основних викликів при оцінці відповідності підприємств ESG-критеріям потребує комплексних зусиль з боку підприємств, урядів і міжнародних організацій. Це дозволить забезпечити довгостроковий сталий розвиток, підвищити довіру з боку стейкхолдерів та зміцнити позиції підприємств у сучасній економіці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Utz S. Corporate scandals and the reliability of ESG assessments: evidence from an international sample. *Review of Managerial Science*. 2019. Vol. 13. P. 483–511. DOI: <https://doi.org/29.10.1007/s11846-017-0256-x>
2. Radzi S.H.M., Hamid N.A., Ismail, R.F. An Overview of Environmental, Social and Governance (ESG) and Company Performance. In J. Said, D. Daud, N. Erum, N.B. Zakaria, S. Zolkafli, N. Yahya (Eds.). *Building a Sustainable Future: Fostering Synergy Between Technology, Business and Humanity*. 2023. Vol. 131. European Proceedings of Social and Behavioural Sciences (P. 1111–1122). European Publisher. DOI: <https://doi.org/10.15405/epsbs.2023.11.90>
3. Fatemi A., Glaum M., Kaiser S. ESG performance and firm value: The moderating role of disclosure. *Global finance journal*. 2018. Vol. 38. P. 45–64. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.gfj.2017.03.001>
4. A green world through environmental, social, and governance (ESG) compliance. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/advisory/articles/a-green-world-through-esg-compliance.html> (дата звернення: 14.08.2024).
5. Wan Jieru, Yin Libo, Wu You. Return and volatility connectedness across global ESG stock indexes: Evidence from the time-frequency domain analysis. *International Review of Economics & Finance*. 2023. Vol. 89. P. 397–428. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2023.10.038>
6. Bradley L. Challenges and opportunities in ESG reporting and assurance. URL: <https://kpmg.com/xx/en/blogs/home/posts/2022/12/challenges-and-opportunities-in-esg-reporting-and-assurance.html> (дата звернення: 14.08.2024).
7. De Souza Barbosa A., Da Silva M.C.B.C., Da Silva L.B., Morioka S.N., De Souza V.F. Integration of Environmental, Social, and Governance (ESG) criteria: their impacts on corporate sustainability performance. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2023. Vol. 10(1). 410. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01919-0>
8. Fallah Shayan N., Mohabbati-Kalejahi N., Alavi S., Zahed M.A. Sustainable development goals (SDGs) as a framework for corporate social responsibility (CSR). *Sustainability*. 2022. Vol. 14(3). 1222. DOI: <https://doi.org/10.3390/su14031222>

9. Taghian M., D'Souza C., Polonsky M. A stakeholder approach to corporate social responsibility, reputation and business performance. *Social Responsibility Journal*. 2015. Vol. 11. P. 340–363. DOI: <https://doi.org/10.1108/SRJ-06-2012-0068>
10. Ngoc Khuong Mai, Nguyen An, Hang Tran. Stakeholders and Corporate Social Responsibility (CSR) programme as key sustainable development strategies to promote corporate reputation-evidence from vietnam. *Cogent Business & Management*. 2021. Vol. 8. 1917333. DOI: <https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1917333>
11. Siti Amalia, Agus Iwan Kesuma, Diana Lestari Identification of Economic Potential in Berau Regency, East Kalimantan-Indonesia. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*. 2023. Vol. 7(12). P. 1240–1252. DOI: <https://dx.doi.org/10.47772/IJRIS.2023.7012092>
12. Корпоративна соціально-екологічна відповідальність та партнерство стейкхолдерів задля сталого розвитку: монографія / за заг. ред. І. О. Макаренко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 260 с.
13. Корчагіна Л. Ф. Розвиток теоретико-методичних підходів до організації процесу створення esg-звітності на підприємствах. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2023. Вип. 105. С. 57–66.
14. Матос П. ESG-принципи та відповідальне інституційне інвестування у світі: Критичний огляд досліджень; пер. з англ. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. 88 с.
15. Eba report on management and supervision of esg risks for credit institutions and investment firms. URL: https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/document_library/Publications/Reports/2021/1015656/EBA%20Report%20on%20ESG%20risks%20management%20and%20supervision.pdf (дата звернення: 14.08.2024).

REFERENCES:

1. Utz S. (2019) Corporate scandals and the reliability of ESG assessments: evidence from an international sample. *Review of Managerial Science*, vol. 13, pp. 483–511. DOI: <https://doi.org/29.10.1007/s11846-017-0256-x>
2. Radzi S.H.M., Hamid N.A., Ismail, R.F. (2023) An Overview of Environmental, Social and Governance (ESG) and Company Performance. In J. Said, D. Daud, N. Erum, N.B. Zakaria, S. Zolkafill, N. Yahya (Eds.). *Building a Sustainable Future: Fostering Synergy Between Technology, Business and Humanity*, vol. 131. European Proceedings of Social and Behavioural Sciences (pp. 1111–1122). European Publisher. DOI: <https://doi.org/10.15405/epsbs.2023.11.90>
3. Fatemi A., Glaum M., Kaiser S. (2018) ESG performance and firm value: The moderating role of disclosure. *Global finance journal*. 2018. Vol. 38. P. 45-64. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.gfj.2017.03.001>
4. A green world through environmental, social, and governance (ESG) compliance. Available at: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/advisory/articles/a-green-world-through-esg-compliance.html> (accessed August 14, 2024).
5. Wan Jieru, Yin Libo, Wu You. (2023) Return and volatility connectedness across global ESG stock indexes: Evidence from the time-frequency domain analysis. *International Review of Economics & Finance*, vol. 89, pp. 397–428. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2023.10.038>
6. Bradley L. (2022) Challenges and opportunities in ESG reporting and assurance. Available at: <https://kpmg.com/xx/en/blogs/home/posts/2022/12/challenges-and-opportunities-in-esg-reporting-and-assurance.html> (accessed August 14, 2024).
7. De Souza Barbosa A., Da Silva M.C.B.C., Da Silva L.B., Morioka S.N., De Souza V.F. (2023) Integration of Environmental, Social, and Governance (ESG) criteria: their impacts on corporate sustainability performance. *Humanities and Social Sciences Communications*, vol. 10(1), 410. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01919-0>
8. Fallah Shayan N., Mohabbati-Kalejahi N., Alavi S., Zahed M.A. (2022) Sustainable development goals (SDGs) as a framework for corporate social responsibility (CSR). *Sustainability*, vol. 14(3), 1222. DOI: <https://doi.org/10.3390/su14031222>
9. Taghian M., D'Souza C., Polonsky M. (2015) A stakeholder approach to corporate social responsibility, reputation and business performance. *Social Responsibility Journal*. vol. 11, pp. 340–363. DOI: <https://doi.org/10.1108/SRJ-06-2012-0068>
10. Ngoc Khuong Mai, Nguyen An, Hang Tran. (2021) Stakeholders and Corporate Social Responsibility (CSR) programme as key sustainable development strategies to promote corporate reputation-evidence from vietnam. *Cogent Business & Management*, vol. 8, 1917333. DOI: <https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1917333>
11. Siti Amalia, Agus Iwan Kesuma, Diana Lestari (2023) Identification of Economic Potential in Berau Regency, East Kalimantan-Indonesia. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, vol. 7(12), pp. 1240-1252. DOI: <https://dx.doi.org/10.47772/IJRIS.2023.7012092>

12. Makarenko I. O. (2020) *Korporatyvna sotsial'no-ekolohichna vidpovidal'nist' ta partnerstvo stejkkholderiv zadlia staloho rozvytku* [Corporate social and environmental responsibility and partnership of stakeholders for sustainable development]. Sumy: Sums'kyj derzhavnyj universytet, 2020. 260 p. (in Ukrainian)
13. Korchahina L. F. (2023) *Rozvytok teoretyko-metodychnykh pidkhodiv do orhanizatsii protsesu stvorennia esg-zvitnosti na pidpriemstvakh* [The development of theoretical and methodological approaches to the organization of the process of creating esg reporting at enterprises]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina. Serija «Ekonomichna»*, vol. 105, pp. 57–66.
14. Matos P. (2020) *ESG-pryntsypy ta vidpovidal'ne instytutsijne investuvannia u sviti: Krytychnyj ohliad doslidzhen'* [ESG-principles and responsible institutional investing in the world: A critical review of research]. Lviv: Vydavnytstvo L'vivs'koi politekhniky, 88 p. (in Ukrainian)
15. Eba report on management and supervision of esg risks for credit institutions and investment firms. Available at: https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/document_library/Publications/Reports/2021/1015656/EBA%20Report%20on%20ESG%20risks%20management%20and%20supervision.pdf (accessed August 14, 2024).